

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SVENSKERNE PAA ÆRØ OG ÆRØS SKOVE

Af dr. phil., overarkivar Erik Kroman.

I den Aaret gaar til Ende, kan der være Grund til for Ærøboerne at mindes de tunge Aar, som deres Forfædre gennemlevede for tre Hundrede Aar siden 1658-59 under de Ulykker, som Svenskekrigene medførte for Ærø som for det øvrige Land.

Der er som bekendt Tale om to Svenskekrige. Den første begyndte med den danske Regerings letsindige Krigserklæring til Sverrig 1. Juni 1657 til Trods for Landets manglende militære Beredskab. Man havde regnet med, at den svenske Konge Karl Gustav var fuldt engageret i Polen, men saa snart denne erfarede, at Danmark havde sluttet sig til hans Fjender, brød han op fra Polen og gik i Ilmarcher med sin krigsvante Hær, Europas bedste, mod den danske Grænse ved Elben, hvor han hurtigt splittede det danske Forsvar og derefter fortsatte gennem Hertugdømmerne til Nørrejylland. Han havde foreløbig ikke store Chancer for at komme over til Øerne, men han fik en Forbundsfælle i den strenge Vinter, som slog Bro over Bælterne, og 11. Febr. 1658 stod han paa Sjælland paa Vej mod København. Allerede 18. Febr. maatte de danske Underhandlere slutte den ydmygende Fred i Taastrup, som 8 Dage senere ratificeredes i Roskilde, hvorved Danmark afstod Provinserne paa den anden Side Øresund. Freden var imidlertid næppe afsluttet, før Karl Gustav fortrød, at han ikke straks havde taget hele Danmark. De svenske Tropper blev derfor kun trukket bort fra Sjælland og de sydlige Øer, men blev stående

paa Fyn og i Nørrejylland, og 7. August landede han uden Krigserklæring med en betydelig Styrke i Korsør og marcherede mod Hovedstaden. Denne Gang gik det imidlertid mindre glat. Oprørt over Svenskernes Troløshed satte København sig tappert til Modværge, og ved Stormen paa Byen den 11. Febr. led Svenskerne et afgørende Nederlag. Samtidig havde Danskernes Forbundsfæller Polakkerne og Brandenburgerne sat sig i Bevægelse, og ved Slutningen af Februar var Hertugdømmerne og Nørrejylland tilbageerobret. Hovedslaget kom til at staa paa Fyn, hvor de danske Anførere Hans Schack og Eberstein i Slaget ved Nyborg 14. Nov. tilføjede Svenskerne et knusende Nederlag og tog hele den svenske Hær til Fange.

Karl Gustavs Vej over Bælterne fra Jylland til Fyn og derfra over Langeland til Lolland førte ham uden om Ærø, men meget tidlig maa Ærø være blevet erobret fra Als. Der blev i første Omgang paalagt Øen en stor Brandskat paa flere Tusind Rigsdaler, samtidig med at Skarer af Fjender hærgede og plyndrede. »Et Parti kommer, naar det andet drager bort, og plyndrer og røver alt, hvad de kan komme til« beretter Amtsskriveren 25. Febr. 1658 til Hertugen af Glücksborg. Samtidig led Bønderne haardt under den lange, strenge Vinter. Foderet slap op, og meget Kvæg døde af Sult. I April blev 2 Rytterregimenter indkvarteret paa Øen. Mellem Soldaterne var Skotter og Polakker, som blev regnet for de værste. »De plager Folk over al Maade og skænder Kvinderne, saa det er ikke til at udholde« skriver Amtsskriveren paa Søbygaard 8. Maj. Efter at de to Regimenter 23. Maj var trukket bort, blev der et lille Pusterum, men det værste var endnu tilbage. I August var Krigen begyndt paa ny paa Sjælland, og 10. Okt. kom Markgreven af Badens Rytterregiment til Øen under Oberst Taur for at gaa i Vinterkvarter. Hos hver Bonde blev indkvarteret 4 Ryttere foruden deres Oppassere og 7-8 Heste. De forbød Bønderne at levere deres Landgilde og lukkede Laderne, saa Bønderne kun fik Lov til at tærse til Rytterne og dem selv. I Løbet af Vinteren steg Elenigheden. Den svenske Flaade med Kongen selv om Bord var 2 Gange ved Øen og blev provianteret. Da Amtsskriveren klagede til Obersten, fik han det Svar, at han vilde hellere redde Hæren og ødelægge Landet end omvendt. Alle Skibe og Baade blev samlet i Ærøskøbing, og det blev forbudt alle at forlade Øen. 27. Jan. til 16. April kom yderligere Oberst Plantien og Oberstløjtnant Mantueffel og et stort Antal Officerer med 93 Heste til Øen og blev indkvarteret paa de hertugelige Gaarde og hos Præsterne. I Paasken 1659 boede Rigsadmiral og Feltmarskal Wrangel, den svenske Hærs Øverstkommanderende, 5-6 Nætter paa Graasten. Da Amtsskriveren beklagede sig til ham, svarede han, at det var, hvad Kongen førte med sig.

Endelig efter 8 Maanedes Jærkvartering forlod Svenskerne Øen den 16. Maj. Forinden plyndrede de først Landet grundigt og ødelagde alle Skibe og Baade, som de ikke kunde føre med sig. Trængslerne var dog paa

Karl Gustav Wrangel,
svensk Rigsadmiral og Feltmarskal,
som i Paasken 1659 boede paa Graasten.

ingen Maade forbi dermed. Fra Fyn krævede Svenskerne 400 Bønder til Skansegravning ved Faaborg. Da man erklærede, at det var en Umulighed, lod de sig nøje med 50, som ugentlig skulde omskiftes. Samtidig stillede Oberst Taur Krav om en Skat til Forplejning af det bortdragne Regiment og en »Diskretion« til ham selv. Da Amtsskriveren ikke vilde underskrive en Kontrakt herom, blev han arresteret og ført til Svendborg, hvor han sad i Arrest i 2 Maaneder. Han fik her Lejlighed til at tale med den svenske Feltmarskal, Pfalzgreven af Sulzback, som imidlertid erklærede, at hvis han ikke kom overens med

(tidligere Drabbeskov, \varnothing : Drejbyskov) er endnu en lille Rest. Paa den øvrige Ø var den eneste lidt større Skov Vibskov eller Vibeskov, som maa have ligget paa de Marker, som nu benævnes Skovbrynke paa Vejsnæs. Det maa formodes at være denne Skov, Mads Lud solgte til Kongen ved et Brev dat. Marstal 1517. Under Svenskernes lange Vinterkvarter 1658–1659 omhuggede de efter Amtsskriverens Beretning denne Skov til Brændsel lige som al anden Skov paa Øen. Da der ikke var mere Brænde at faa i Skovene, nedbrød de Bøndergaardene og brændte Tømmeret. Ogsaa paa Herregaarden i Ærøskøbing, for-

Landgangen ved Kerteminde 31. Oktober 1659.

Oberst Taur, vilde hele Landet (Øen) blive straffet med Ild. Han saa da ingen anden Udvej end at slutte Accord med Obersten om maanedlig at betale ham 500 Rdl. Skarer af svenske Ryttere fra Langeland hærgede samtidig daglig Øen og tog alt med sig, hvad de kunde overkomme. Under Amtsskriverens Fraværelse havde de plyndret Graasten, saa Gaarden var ganske blottet, og naar han lod Kornet tærskes, var det næppe ude af Straaet, før de fra Langeland tog det bort.

En særlig Omtale fortjener Svenskerne og de ærøske Skove. Svenskerne mindes som bekendt nutildags paa Ærø navnlig, fordi de har ødelagt Skovene. Der var dog paa det Tidspunkt kun lidt tilbage af Skovene paa Ærø. Allerede i Aarhundreder havde der paa største Delen af Øen kun været meget lidt Skov, og de smukke Skove, som gamle Forfattere omtaler, fandtes væsentlig paa Østærø, som i Middelalderen øjensynlig for største Delen har været skovklædt. Allerede Hans den Yngres Anlæggelse af Gudsgave har begyndt at gøre lyst i Skovene her. Endnu ved Hertug Christians Død omtales Skoven her dog endnu som »den smukke Skov og Vildtbane, hvortil der ikke findes noget tilsvarende i det hele Land« (\varnothing : Ærø). Allerede før 1646 var denne Skov, Drejbyskov, imidlertid omhugget og gjort til Agerland. Trappeskov

tæller han, nedbrød den der indkvarterede Ritmester Udbygningerne og anbragte Hestene i Stuerne.

Enden nærmede sig imidlertid. 6. November kunde Amtsskriveren meddele Hertugen af Glücksborg, at største Delen af Svenskerne havde forladt Langeland, og han kunde fortælle, at da han for nogle Dage siden havde været paa Fyn for at betale Oberst Taur den maanedlige Skat, havde han hørt Rygter om, at Danskerne var gaaet i Land ved Kerteminde med 7000 Mand. Landgangen ved Kerteminde, som fandt Sted 31. Oktober under Ledelse af Feltmarskal Hans Schack, betød et Vendepunkt i Krigen. 14 Dage efter stod Slaget ved Nyborg, som endelig knækkede Svenskernes Magt.

